

Csillag István

A szerencse fiai

2014 januárja óta előttenek a jó hírek. Arra már nem emlékszem, hogy a kormány ügyeletes szóviraágfelelőse minek is nevezte 2014-et, de a három választás évében, jelzős szerkezet nélkül is nyakló nélkül dőltek „az elmúlt nyocévet” messze maguk mögött hagyó eredmények: 3,5 százalékos gazdasági növekedés, 0 infláció, alacsony munkanélküliség, 3 százalék alatt maradó államháztartási deficit, átadott footballstadionok Alcsúton, Debrecenben, átépített Fradi-pálya, háromszor is átadott Várkert Bazár, kimenekített külügyes pénz a haverok összeomló brókerbirodalmából. Minden napra egy ajándék tojás: átadták, meghaladták, kisebb lett, vagy éppen jóval nagyobb lett. Csak kapkodom a fejem, és ezzel nem vagyok egyedül. Nem apadt el a jó hírek árja a választások után sem, mind a mai napig a fülledt örömek ódáját játssza a statisztikai hivatal és nyomában a kormánypropaganda, hogy örömbefordítsa „rosszkedvünk telét”. Figyelek, gondolkozom, összevetek, és nem értem. Olyan vagyok, mint a féltékeny férj: „neked higgyek, vagy a szememnek”. Kemény kormányzati munka vagy a vakszerencse? Miért nem érzem, miért nem látom én is a császár új ruháját? Hogyan lehet, hogy a folyamatosan elfogyó, külföldön szerencsét próbáló munkavállalók dolgos keze is gyarapítja a magyar kibocsátást? Hogyan lehet, hogy az egyre kevésbé nyereséges iparágak mégis beruháznak? Hogyan lehet, hogy a befektetési kategória határát el sem érő, bővli államkötvényeket vesznek,

mint a cukrot? Hogyan lehet, hogy a már majdnem általános csalódottság nem csap át tőkemenekítésbe? Hogyan lehet, hogy mindig történik valami súlyosabb Európában, a világban, amihez képest mindaz, ami itthon elviselhetetlennek, nyomasztónak tűnik, eltöpreml mások kínjához képest? Vagy az ország kicsi, vagy a mások kínja nagyobb. Hogyan lehet, hogy a máskor olyannyira drága külföldi hitel az egyre alacsonyabb kamatszint ellenére még mindig rendelkezésre áll? Hogyan lehet, hogy az egyre alacsonyabb kamatok, egyre kevésbé biztató befektetési környezet, jobbiztonság romlása ellenére a forint árfolyama még mindig a 300 Ft/euró szinten horgonyoz? Hogyan lehet, hogy Merkel és Putyin siet idejönni, miközben egyiküknek sem lehet az országban uralkodó helyzet eléggé vonzó? Angéla szemével: semmilyen polgári intézmény nem működik, a Vezér a demokrácia, a magántulajdon és a szabad verseny Potemkin-falvában legfeljebb sön szánkázthatja meg az ő „szegény Angéláját”. Putyin szemével: még mindig túl sok a külföldi tőke, még mindig vannak független médiumok, még mindig túl sok a kellemetlen kérdés. Hasogató kettős látással, a lassan anulomba forduló jóhír-özön nyomán három kérdésre keresek választ:

Hol tartunk?

Hol vagyunk?

Hová tartunk?

Az első kérdés azt járja körül, hogy a „Magyarország jobban teljesít” lelkesítő jelszó kihez képest, mihez képest mutatja a gyorsuló

időt: óránkat kihez, mihez is igazítottuk. A második kérdésben azt vizsgálom, hogy kell-e örülnünk annak, ahová eljutottunk, elértük-e már a tetőpontot, vagy innen is van tovább. A harmadik kérdésre adott válaszomban pedig azt foglalom össze, hogy merre folytatódna irányváltoztatás nélkül az út, amelyre hazánkat a kormány ráállította.

Hol tartunk?

Ha óránkat a greenwichi közép-időhöz igazítottuk, kevésbé képletesen fogalmazva: a nyugati országokhoz mérjük sikereink áradatát, akkor mindössze annyit mondhatunk, hogy miközben az európai fejlett országok és az Egyesült Államok is már a 2008-as gazdasági válság előtti szinten, sőt többen azt meghaladva termelnek, hazánk szerencsés esetben idén, 2015-ben tart majd ott, ahol 2008-ban „roszszabbul teljesített”. Tömörebben megfogalmazva: le vagyunk maradva. Ha óránkon az illiberális, keleti mintaállamok mutatói szerint mérjük az időt, akkor újra csak azt kell mondanunk, hogy le vagyunk maradva, hiszen Oroszország pénzügyi-gazdasági válság felé rohan, az utcán újságírókat és ellenzéki politikusokat gyilkolnak; Kínában éppen lassul a növekedés, és korrump politikusokat ítélik el; Törökországban a lelassult növekedés és a demokratikus irányzatok iszlám államvallás irányába tett megbicsaklása miatti tüntetéseket verték szét. Ha Kelet-Közép-Európához, a velünk együtt a kapitalizmus és a polgári demokrácia útjára lépett országokhoz hasonlítjuk magunkat, akkor megint azt kell elmondanunk, hogy le vagyunk maradva. Ők az európai uniós közös csatlakozásunk, 2004 óta legalább 15–20 százalékkal (köztük Lengyelország még többel) magasabb szinten termelnek és fogyasztanak, míg mi

nagyjából ugyanott tartunk: 3–4 százalékot növekedtünk csupán ahhoz képest, ahol a belépéskor tartottunk. Ha korábbi önmagunkhoz viszonyítjuk mostani teljesítményünket, akkor is le vagyunk maradva. Ha a rendszerváltás időszakához viszonyítjuk mai életünket: 1990-ben még összehasonlíthatatlanul több volt a remény. Ha a rendszerváltás elkerülhetetlen visszaesése után óhatatlanul szükséges kiigazítás, a Bokros-csomag kedvező hatásainak 1996 és az ezredforduló közötti „aranykorához” viszonyítjuk magunkat, akkor egyenesen gyorsult a növekedés, megszilárdult az egyensúly, csökkent az adósság, és javult a fogyasztás, a munkavállalás és a külföldről beáramló tőke minden mutatója. Ha az ezredfordulót követő pénzszorás időszakához mérjük magunkat, akkor is gyors volt a növekedés, megduplázódott az autópályák hossza, rövidült a városba jutás ideje, látványosan nőttek a reálbérek, javult az életszínvonal, csökkent a szegénység, igaz, fokozatosan romlott az államháztartás egyensúlya, és nőtt az államadósság.

Az összehasonlításból akkor sem jövünk ki jobban, ha csupán a kormányváltástól, 2010-től mérjük a teljesítményünket. Az igaz, hogy a háromévnyi egy helyben topogáshoz képest 2014-ben a bruttó nemzeti termék 3,5 százalékos növekedése szép teljesítmény, de tudjuk: egy fecske és egyetlen év még nem csinál nyarat. Ha ehhez még egyszer hozzáteszük, hogy talán majd idén, 2015-ben tartunk ugyanott, ahol 2008-ban voltunk, akkor a hét szűk esztendőt számítva igazán nincs okunk az elégedettségre. Miközben hazánk az Európai Unióhoz történt csatlakozástól, 2004-től számítva egy Marshall-segély nagyságrendjével felérő pótlólagos tőkein-

jekciót kapott, mert az uniós alapokból származó pénz egy főre számítva a legnagyobb volt a csatlakozott országok közt, még a megvalósult késői álmunkkal sem mentünk sokra. Hazánk a mögöttünk hagyott teljes évtizedet elvesztegette, az egy főre jutó GDP nagysága, a lakosság jövedelme 2004 óta nem változott.

Az uniós csatlakozás éve, 2004 óta nemcsak „megállt az idő”, 2010-től ennél több történt: a kormány az ország lakosságát még időutazásra is befizette. Gondolkodásban, életformában, a bennünket körülvevő viszonyokban évtizedeket megyünk vissza. Rohanunk a... (fülkeforradalomba). Ennek az időutazásnak köszönhetően a különböző magánvállalatok és magánbankok államosítása éppúgy kettőzött erővel halad, mint Rákosi Mátyás alatt. 2014-ben újra térdig járunk a kádárizmusban, hiszen az árszint általános emelkedése, az infláció ugyanúgy ismeretlenné vált, mint Kádár János alatt. Az oroszbarátság, a Nagy Testvérhez, a Birodalomhoz való közeledés jegyében ugyanúgy harsog a „megbontthatatlan konzerv” vagy az „éljen és virágozzék a cseresznyefa” (Hofi Géza), mint a hetvenes években, Jánosom Kádárom (akarom mondani, most Ádárom) idején. Kornai János akár újra hozzákezdhetne „A gazdasági vezetés túlzott központosítása” című kandidátusi disszertációja megírásához, ahogyan 1956-ban tette, azzal a különbséggel, hogy ma már nem csak a gazdasági vezetés egykezeséről írhatna. 2014-ben az oktatásban, az egészségügyi ellátás intézményrendszerében egyetlen központtól lehet krétát vagy vattát igényelni, a kinevezési-személyzeti hatáskört egyetlen szervezet gyakorolja az egész országban, az egyetemek autonómiáját megtörve, hiszen a leg-

főbb kegyúr által kinevezett kancellárok macerálják a pénzügeiket, mindent ugyanazzal az egységes mércével állapítanak meg, ha kicsi, ha nagy a méret, amire szükség lenne. Ahogyan újra népfrontba kell tömörülnie annak, aki a xenofób, nacionalista központosító, autonómiákat elfojtó populizmus demagógiája ellen eredményesen akarna fellépni, mint a harmincas években. A 2010 óta tartó időutazás rég elfelejtett intézményeket, jelszavakat varázsol élővé. A költő által versbe foglalt „kitántorgott” hárommillió emberünk, a fasiszták elől menekülő százezer, a kitelepített kétszáz ezer, az 1956-os forradalmat követő 200 ezres kivándorlás után újra félmillió honfitársunk „cserél szívet”, ahogy Kovács Kati hajdan énekelte, hogy „szívet cseréljen az, aki hazát cserél”. Az ország lakosainak ugyanúgy kell(ene) az ország urainak megalomániája (atomerőmű-építés) ellen tiltakoznia, mint a rendszerváltást közvetlenül megelőző időszakban, amikor tízezrek vonultak utcára a vízlépcső ellen. A kormány időutazása visszarepít saját ifjúságunkba, csak nem ólomkatonát, villanyvonatot, alvóbabát, hanem elnyomást, önkényt, megfélemlítést kapunk ajándékba.

Hol tartunk?

Visszaöregedtünk. Nem 25 évet, hanem akár százat is. Hiszen a saját földjét közmunkásokkal kapáltató polgármester akár előléphetett volna Mikszáth, Móricz, de még Fazekas Mihály Lúdas Matyjából is. Az állami földek elrablása a megművelőiktől éppannyira anakronisztikus, ahogyan az volt az erőszakos téeszésítés 1960-ban vagy a zsidó bérlők jogfosztása 1944-ben. Lesz még itt úrbér, lesz még itt ósiség, nem hiába szereti a mostani hatalom Széchenyit. Visszarepítenek nemcsak 1944-be vagy 1950-be, 1960-ba vagy 1988-

ba, hanem akár a 19. század elejére is. „Jó zsebekben – akarom írni: kezekben – az ország”, ahogy ez szerepelt a szerencse fiainak plakátjain első kormányzásuk utolsó évében, 2002-ben.

Hol vagyunk?

Egy szóval: zsákutcában. Bővebben: egy Európából kifelé tartó, szomorú, jövő nélküli országban, amit a sikerpropaganda a rövid távú mutatók katonai ismétlésével eltakar a szemünk elől. Kezdjük az ország gazdasági növekedési képességével. A potenciális növekedési képesség minden magára valamit adó elemzés szerint is legfeljebb 1–2 százalékos bővülést ígér, ami persze jobb, mint ha ugyanennyi visszaesés lenne évente, de messze alacsonyabb, mint ami szükséges lenne ahhoz, hogy a mai görög, portugál vagy spanyol életszínvonal eléréséről vagy Ausztria megközelítéséről álmodozhassunk 20-25 éven belül. A különbség hazánk és Ausztria közt tovább nő, de Szlovákia, Románia is lehangol, nem szólva arról, hogy a most már elénk került Lengyelország polgárainak élete is megközelíthetetlen vágyálommá válik számunkra. Mi ennek az oka? Ha leegyszerűsítjük: se a munkáskezek száma, se azok termelékenysége nem nő. A hagyományos növekedésméletek szerint abból lehet növekedés, ha az egy óra alatt előállítható javak mennyisége: a termelékenység is és a termék- és szolgáltatásmennyiség előállításán fáradozó népesség száma is nő. Egyszerű ez: növekvő termelékenység + növekvő számú dolgozó = nagyobb GDP. Hasonló, mint Lenin szerint a GOELRO-terv: termelékenység + több munkáskéz = nagyobb jólét. Ha nem hazudjuk le a csillagokat az égről, akkor tudjuk, hogy a munkakinálat mérséklődik (demográfia = kevesebb gyerek és

több öreg + a félmillióval kevesebb munkavállaló = kivándorlás), a munkatermelékenység pedig 2006 óta stagnál. Nem is csoda, hiszen az egy óra alatt előállítható termékmennyiséget a modern technika alkalmazása, azaz a beruházások, továbbá a kiművelt emberfők kiművelése eredményezi. Nálunk a kiugró tavalyi évet leszámítva a beruházások 2006 óta stagnálnak, sőt vissza is estek; az iskolai képzésre fordított források reálértéken csökkentek, a kötelező képzési időt visszavágták. Nem lehet csodálkozni azon, hogy az oktatási teljesítmény eredményességét mérő összehasonlító nemzetközi eredmények (PISA-teszt) visszaesést mutatnak. Sötétben vagyunk, és még inkább sötétben leszünk. Az eszement rezsiszűkkeléssel elüldözött energiaszolgáltatók elhanyagolják a karbantartást, felújítást, aminek hogy mi a következménye, azt jól ismerjük Ceaucescu Romániájából, Kim Ir Szen Észak-Koreájából: áramkimaradás, sötétség. Az ismeretek szabad megszerzése helyett az egyre rövidülő kötelező képzés, a dráguló felsőfokú oktatás sem dolgoz munkáskezeket ígér, hanem sötét értelmű alattvalókat.

A növekedésre, a jólétre vonatkozó várakozások attól sem nőnek, hogy egyértelműen romlottak a nem hagyományos (ún. endogén) növekedésméletek szerinti feltételek: a jogbiztonság, a tulajdonbiztonság, a korrupciós fertőzöttség, az államháztartás átláthatósága, az intézmények megbízható működése. Kinek lenne kedve beruházni, ha biztosan számíthat arra, hogy a tulajdonát elveszik, és átadják a csókosoknak, de jobb esetben úgy megadóztatják, hogy attól koldul. Ki az, aki tudását gyarapítva itt-hon jelenti be találmányát, valósít meg innovációt, ha biztosan szá-

míthat arra, hogy a hatóság embelei – mint az ukrán maffia – „kérnek valamit”, pl. adja el nekik a tálmányát.

A naponta sorolt sikerekből, amelyekről az elének öntött hírek szólnak, nem lesz hosszú távon felzárkózás. Sajátos kettősség ez: rövid távon siker, hosszú távon kudarc. Rövid távú sikermutató a magyar gazdasági növekedés, ami kilenc év után, 2006 óta újra 3 százalék fölötti. En ezt (Pulai Miklós 1985-ben elhíresült mondását ismételve) úgy nevezném, hogy a 2014-es év „kakukktojás”. Kilóg a sorból, kilóg a fészekből, magasabb a növekedés, mint előtte és mint utána. Éppen a választási évben ugrik meg véletlenül. Ügyes...

A kakukktojásra sikerült sikeres 2014-et egyszeri tényezők együttese segítette. Első tényező, hogy a választásokra időzítve olyan nyugdíjemelést hajtott végre a kormány – félrevezetve a 2014-ben várható inflációról a költségvetési tervben a piaci szereplőket –, ami a bement magas inflációt kompenzálta volna, de ezzel kirívó reálnyugdíj-emelést hajtott végre, amely segítette a fogyasztást. Ehhez hasonló tényező volt a pedagógus-életpályamodell miatti béremelés és a közsférában hosszú ideje először végrehajtott nominálbér-emelés, ezek a szolgáltató cégekre kényszerített rezsicsökkentés által kiváltott negatív infláció hatására erőteljes 3 százalékos reálbéremelést, ezzel fogyasztásnövelést indukáltak. Egyszeri hatás volt az Európai Uniótól kapott kohéziós alapok elvesztésének kockázatától hajtott közberuházási boom, melynek hatására a 2007 és 2013 közti időszak összes uniós támogatásának nem az időarányos 1/7-ét használtuk fel éppen 2014-ben, hanem nagyjából 1/3-át. A pénzügyi szektorban 2008 óta tartó mérlegkiigazítás (hitelek/betétek arányá-

nak 1:1-hez közelítése) és a vállalati hitelkereslet visszaesése miatt évekig mérséklődő hitelezés további csökkenését némileg fékezte a Magyar Nemzeti Bank „ingyenhitel”-akciója, amely által a bankok és adósaik a magasabb kamatú régi hiteleket olcsóbbra cserélték, illetve a pénzügyi szektor abnormális terhei a forrásköltség oldaláról enyhültek. Ezek együttes és egyszeri hatása tornászta a növekedést a várakozások szerinti 1–1,5 százalékról a 3,5 százalékos szintre. Az egyszeri tényezők sorát folytatva: az egyszeri növekedési hatások miatti GDP-megugráshoz hasonló tényezőkre vezethető vissza a foglalkoztatási adatok javulása. Amíg a valóságos munkapiacon, a versenyszektorban mindössze 40 ezer körüli új foglalkoztatott bővítette a foglalkoztatást, a választásokra „csúcsra járatott” közfoglalkoztatás ennek kétszeresével, kb. 80 ezer fővel növelte a foglalkoztatottak számát. A külföldön munkát vállalók egy részét is a foglalkoztatottak közé számította a megújult módszertant alkalmazó foglalkoztatási statisztika. A munkanélküliek száma pedig azért csökkent, mert a munkát keresők egyre nagyobb száma látta reménytelennek a munkakeresést, értelmetlennek a további sorbaállást a rövidebb időre járó és csökkentett összegű segélyért, inkább lemorzsolódott, hiszen úgysem kaphat pénzt. Az infláció eltűnését a rezsicsökkentés átgűrűző hatása, illetve a túlkínálat miatti árcsökkenések okozták. Az önkényuralmi rendszerré formált „illiberális állam” keretei között az Orbán-kormány legfontosabb gazdasági célja, hogy hozzájusson az európai uniós kohéziós alapokból származó pénzhez, hogy azt hozzáférhetővé tegye a közvetlen vállalkozói támaszai és általuk

politikai családja számára. Az uniós pénzek megszerzése és a kormány gazdaságpolitikája feletti külső, szövetségi ellenőrzés megakadályozása érdekében folytat lát-szólag fegyelmezett költségvetési politikát, amely az államháztartás hiányát a GDP 3 százaléka alatt tartja. Emiatt a sikermutatók közül az államháztartás hiányának a GDP 3 százalékát el nem érő mértéke mindig is a hatalom a legfontosabb prioritása volt, hiszen annak átlépése esetén elapadnának a kormányzat által a hívek számára szétosztható uniós pénzek, és emiatt a sok Mr. 20% kénytelen lenne rosszabbul élni. A korábbi időszaknál jóval alacsonyabb államháztartási hiány egyrészt a különadók eszkalációjának, másrészt a jóléti kiadások befagyasztásának az eredménye. Ma már a gazdálkodó szervezetek befizetéseinek csak 37 százalékát teszi ki a profitadó és a kisvállalkozások általános és normatív jellegű befizetései. A gazdálkodói befizetések többségét, 63 százalékát az egyes cégekre, vállalat-csoportokra, azaz „pofára” szabott sarc jelenti. Nem kell sokat papolnom arról, hogy a kiszámítható, általános feltételekkel szemben kiszabott „pofapénz” célja nem lehet más, mint az önkény korlátlan érvényesítése, éppúgy, mint az általános befizetési kötelezettségek könnyítése vagy elengedése is. A Fidesz 2010-ben, hatalomra kerülve az akkor 52 féle adó nem egyharmaddal való csökkentését ígerte, ami 2014 júliusáig a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szerint 73-ra hízott. Ehhez hozzáadva a 2015. évi költségvetésben bejelentett új elvonásfajtákat, 2010-hez képest közel megduplázódni látszik az elvonási csatornák száma. Nem kell elmélyedni a 2015-ös költségvetés bevételi oldalában, az adópolitikára beterveztett több

mint 13 féle változtatási javaslatot tartalmazó tervekben ahhoz, hogy tudjuk, „szabályozóalkuk sűrűjében szügyig gázolunk”, hogy az éppen hat éve elhunyt Antal László kifejezésével éljek. Antal Laci számára különös élvezetet jelentett volna az adópolitikai intézkedési javaslatok elemzése, biztosan csóválta volna a fejét az „áruhában” újra beterveztett bevásárlóközpontok elleni adón, amelyet a kormány az éppen egy éve megindított kötelezősegzési eljárás hatására már visszavont, majd most a „pávatánc” jegyében újra benyújtott. Antal Laci mosolyogna az OTP veszteségeit elismerő kivételezésen a bankadó alapját illetően („kivéve a gyevi bíró”), és biztosan hümmögne az önkormányzati önállóságot erősítő adókiadó jog olvastán is.

Megszűnt az adórendszer semlegessége, normativitása, kiszámíthatósága, hiszen a különadók tömege a kormány által közvetlenül nem ellenőrzött szektorokat sújtja. Az Orbán-kormány Magyarországon csak az folytathat vállalkozói tevékenységet, aki a kormánnyal különalkut köt (külföldi tulajdonú cégek stratégiai partneri szerződésai), vagy aki az Orbán-kormány által kialakított rendszerben lemond nyereségéről, birtokáról a kormány által megjelölt, kedvezményezett „alvállalkozó” javára. Az Orbán-kormány Magyarországon nem lehet verseny, nem lehet szabad a vállalkozás, mert a gazdaság legtöbb területén tudatosan hatástalanított versenyszabályozás kiemelt jövedelmet biztosít az Orbán politikai családja által kijelölt új tulajdonosok javára, sőt az a vállalkozás, amelyik árbevételét nem exportból szerzi, kénytelen a vállalkozása feletti ellenőrzés jogát, a nyereséges működés lehetőségét értékesíteni, a politikai hatalom

hűbérurainak, a „haveroknak” átutalni.

A látszategyensúly érdekében a magánnyugdíjpénztárak tagjait megszarolva elvette megtakarításaikat, kormányra kerülése óta közel megkétszerezte az adófajták számát, amelyek rendre [a nemzetközi vállalatoknak a magyar piacról való kiszorítását szolgálják]. Ebben a zsákutcában az államadósság rátája az elorzott magán-nyugdíjpénztári vagyron eltékozlása ellenére sem csökkent, legfeljebb stagnál. Az államadósság növekedését 2014-ben egyrészt a statisztikában használt GDP-árszint trükközésével, másrészt a központi bank független működésének látszatát felhasználva, a devizatartalék értékváltozásából eredő nyereséggel állította meg a kormány. Az adóssághegy alóli kinövése a gyors gazdasági növekedés kínálna lehetőséget, amire semmi remény. Nincs és nem lehet gyors gazdasági növekedés: a jobbiztonság, a tulajdonbiztonság hiányában – hiába mutat ettől kedvezőbb képet a 2014-es kakukktojás-év növekedése – nincs gyors gazdasági növekedés. Azért nincs jobbiztonság és tulajdonbiztonság, mert Orbán maffiaállamában elveszett a méltóság, odaveszett a biztonság. Az azonos szövetségi rendszerhez tartozó országok biztonságérzetét az orbáni maffiaállam kormánya azzal ásta alá, hogy a szövetségi rendszert folyamatosan támadja, közösen vállalt értékeit elutasítja, és az orosz agresszív befolyásszerzést a saját üzleti haszonszerzése érdekében kiszolgálja. A szomszédos országok kormányainak és magyar nemzetiségi szervezeteinek biztonságát az ásta alá, hogy az Orbán-kormány csak a vazallusainak adja meg a támogatás és az elismerés méltóságát. Az orbáni maffiaállam kormánya a térségben is, de a tá-

gabb katonai és gazdasági szövetségben is veszélyt jelent az országok és nemzetek egyenlő méltóságára és közös biztonságára. A munkavállalók biztonságát és méltóságát a kormánytól való félelem, a közügyekben részt venni kívánó polgárokét a védelmükre hivatott intézmények szétfűzése és megszállása, a háztartások méltóságát és biztonságát a megtakarításaik elorzása és jövedelmeik megtizedelése számolta fel. A vállalkozók és a befektetők biztonságát a törvény előtti egyenlőség, a piaci verseny sárba tiprása és a kormány kitarthatjainak való alávetettség semmisítette meg. Az önálló és felelős polgár, a vállalkozó (megtakarító) és a választott egyaránt azzal szembesült, hogy nincs esélye a törvényteleniségekkel, a mind nyilvánvalóbb önkénnyel való szembefordulásra. A kormány politikája miatt az ország nemzetközileg elszigetelődött, amit az egyetemes jogelvek alkalmazásának elutasítása, a nacionalista retorika és az agresszív orosz terjeszkedés haszonelvű kiszolgálása idézett elő. A törvénygyárrá züllesztett Országgyűlésben az orbáni maffiaállam kormánya a szinte naponta elfogadott új törvényekkel az alkotmányosság és a jogállamiság maradék garanciáit is felszámolta a parlamenti minősített többség birtokában. A háztartások, a vállalatok, a befektetők – a jobbiztonság hiányában – védtelenné váltak a nekik kiszámíthatatlan, ám az Orbánhoz, a Vezérhez közel álló vállalkozók számára nagyon is tervezhető törvényhozás miatt. A törvények ma gyakran egyedi jogviták utólagos eldöntésére szolgálnak, átvéve az igazságszolgáltatás szerepét, máskor pedig a kormánytöbbség által megszavazott egy-egy jogszabályi rendelkezés elfogulatlan hatósági (bizonyítási) eljárását „helyettesítik”.

Mindennek következtében az állam immár nemcsak képtelen garantálni a tulajdonhoz való jogot, de megtörténhet, hogy ésszerű indok és kártalanítás nélkül törvény vonja el a magántulajdonos megtakarításait. Ez történt a magánnyugdíjpénztártagok kötelező befizetéseivel vagy később a hitelszövetkezetek tulajdonának elvonása során. Ennek célja éppúgy lehet a költségvetési hiány – egyébként méltányolható – mérséklése, de célja lehet a kormányhoz közeli csoportok „törvények útján” történő befolyásszerzése vagy mások jogos magántulajdonának megkaparintása is.

A törvényvel kikényszerített árcsökkenés (rezsicsökkentés) és a vasárnapi zárva tartás sérti a vállalati irányítói jogot; az állami monopóliumépítéssel trafikokat, az államtól bérelt földek elorzásával és újrabérbeadásával pedig földet adnak az Orbán-rendszer híveinek birtokába. Az orbáni maffiaállam kormánya az euroatlanti, nyugati-as fejlődés pályájáról is letérítette Magyarországot azáltal, hogy a paksi atomerőmű bővítésének ürügyén az ország gazdaságát kiszolgáltatatta Putyin Oroszországának.

Az orbáni maffiaállam kormánya a minősített többsége birtokában korlátozta a modern polgári demokrácia alapintézményeit (pl. az Alkotmánybírósághoz fordulás lehetőségét, az Alkotmánybíróság hatáskörét), illetve a működésük felett az Orbán-kormány közvetlen ellenőrzése érvényesül. A kormánytöbbségtől elvben független, az ún. „fékek és ellensúlyok” érvényesítéséért felelős intézmények vezetői, mint pl. az Állami Számvevőszék elnöke, az Alkotmánybíróság elnöke és tagjai, a legfőbb ügyész, a Kúria és az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, a Gazdasági

Versenyhivatal elnöke valójában mind az orbáni maffiaállam és személyesen a miniszterelnök-Vezér iránt elkötelezett személy. Az orbáni maffiaállam kormányának az uralma a választási törvény egyoldalú módosításával vált megingathatatlanná. A polgári demokrácia és a jogállamiság kirakata mögött az élet minden területére kiterjedő önkény és zsarnokság működik. A „Rule of Law” helyett a „Law of Rule” a rendszer irányító értéke. A vélemény szabadság gyakorlását sokoldalúan nehezítik és korlátozzák: a háztartások többségében elérhető közösségi média államilag irányított, az ingyenes hírszolgáltatás államilag ellenőrzött híreket közöl, a kereskedelmi televíziók közül extra különadókkal sújtják a kormányt is bírálni merő véleményeket, a kedvezőtlen eseményeket is bemutató médiumokat. A 2014-es választások alkalmával az önkényuralom, a maffiaállam kormánya egyetlen szóban foglalta össze a programját: „Folytatjuk!” Alig néhány havi kormányzás elteltével jól látszik, hogy a folytatás programja a jog uralma helyett az uralom jogának a kiépítését jelenti, amikor megpróbálnak igyekezni az internet szabad használatát a netadó bevezetésének a kísérletével, a civil társadalom szervezeteinek kiépülését akarják megakadályozni a Norvég Alap felhasználását szervező alapítványok vegzálásával, a magánfogyasztás szabadságát a vasárnapi zárva tartás elrendelésével. Azt a gyakorlatot folytatják, amelyek a jegyében a társadalom nem ellenőrizheti a kormányt, ezért megszűnt létezni az 1848-as áprilisi törvények óta a parlamentáris demokrácia egyik nagy vívmánya: a társadalomnak felelős kormány. Éppen fordítva a kormány ellenőrzi a társadalmat. Nem a szabadság,

az autonómiák, az alkotás szabadságának a kiterjesztése, éppen ellenkezőleg: az egyetemi autonómiák, a független színházak, a civil szervezetek öntevékenysége, a szabad, autonóm vállalkozás elnyomása a kormány célja. Ahogyan nem csupán az ésszerű, takarékos gazdálkodás végett ragaszkodik az államháztartás alacsony hiányához, hanem azért is, hogy ne kelljen alávetnie magát a közösen vállalt uniós fejelemnek, ahogyan éppen ugyanezért nem akarta a nemzetközi pénzügyi forrásokhoz jutást az IMF készenléti hitelével vagy még enyhébb védőhálójával megkönnyíteni, hogy a kormány önkénye ne ütközzön se belföldön, se külföldön korlátokba. Ez a „folytatjuk” programjának egyik értelme. A „folytatjuk” program másik talpköve: a korlátlan jövedelem- és vagyonátcsoportosítás a szegényektől, a közepes jövedelműektől a kormány híveinek zsebébe. Az önkény, a maffiaállam kormánya háborút folytat a szegények ellen. Éppen ellentétesen, mint az ötven éve az Egyesült Államokban Lyndon B. Johnson által meghirdetett „Háború a szegénység ellen” program, amelyet a leszakadó színesek, a gyermeküket egyedül nevelő anyák érdekében a faji megkülönböztetés felszámolásáért kezdtek, és az eltelt ötven év alatt jelentős eredmények születtek. Hazánkban éppen fordítva: már 2010-ben elindult az európai stílusú jóléti állam leépítése, ami a 2015-ös költségvetési javaslatból ítélve láthatóan felgyorsult. A maffiaállam szegénypolitikájáról jut eszünkbe a jól ismert mese a kolozsvári bíróról, aki a hajdúival minden Kolozsváron csellengőt – így az áruhás Mátyás királyt is – munkára kényszerít, hogy udvarára behordassa a farönköket. Az igazságos király – a mese szerint – három napot kényszerül dolgozni, három

farönkre is ráírja a nevét, de fényes kíséretével visszatérve a „hitvány bírónak” három napot se ad, és a nép elégedettsége közepette levágatja a fejét. A népmesékből ismert hármas ezúttal sem marad el. A 2014-es év kiugró sikere után 2015-től se álláskereső támogatás, se jövedelempótló, se munkaközvetítés.

Nincs ma közöttünk járó áruhás király, sőt inkább olyan király-Vezér van, aki azoknak a fejét készül levágni, akik a bírái parancsát nem teljesítik. A szegényekre, a munka után vagy éppen munka nélkül csellengőkre rossz idők járnak. A bírónak mostantól, nem csupán a népmesei Kolozsvárott, de az ország minden településén joguk és módjuk lesz, hogy fát hordassanak, szőlőt kapáltassanak vagy akár éppenséggel lakást takarítassanak azokkal, akik gyerekeiknek betevő falatért munka vagy segély után járnak. Mert hogy lehetne a Nemzeti Munkaügyi Hivatal megszüntetését, feladatainak a Belügyminisztériumhoz való átcsoportosítását másként értelmezni a „munka társadalmában”? Hogy lehetne mást gondolni arról, hogy a kormány egyik államtitkára „végre rendet vágni készül” a segélyezési és támogatási rendszer erdejében, hogy ösztönözze, kényszerítse a munkapiacra lépést? (<http://www.vg.hu/kozelet/politika/allamtitkar-biztositunk-egyfajta-minimumot-atuleleshez-439816>) Mi mást hihetünk annak a tervnek az olvastán, hogy a kormány 2018-tól megszüntetni készül a munkanélküli-segélyként ismert álláskereső támogatást és más jövedelempótló segélyeket, hogy azokat helyette közmunkával szerzett jövedelemmel, illetve annak a közmunkára szánt forrásaival váltsa fel. „Mindannyiunk érdeke, hogy 2018-ra senkinek se legyen szüksége jövedelempótló

támogatásra, mert lesz munkája, amelyből megélhet, sőt gyarapodhat is” – írja a 2015. évi költségvetés általános indoklása.

A beterjesztett javaslat közgazdasági érveléssel, az újraelosztási ráta versenyképességet rontó nagyságának a mérséklésével (egy csepp méz) édesíti a rasszista demagógiát: a segélyezettek csak munka árán kapjanak kenyeret! (egy hordó kátrány). A költségvetési javaslat indoklása még nem használja a Ronald Reagan beszédeiben rendszeresen visszatérő példát: a munkanélküli-segély csekkjéért luxusautón, Cadillacen érkező sokgyermekes (értsd: fekete) apa vagy anya hasonlatát.

Az Orbán-rendszer célja világos: elvenni a munkavállalóktól a szabad álláskeresés lehetőségét, biztonságát, hiszen az újabb állás megtalálásának idejére adott megélhetési biztonságot szolgálja az Európa és a fejlett, civilizált világ valamennyi országának munkapiacán működő intézmény: a munkanélküli-segély. Ezt a korábbi munkajövedelem 60–70 százalékában megszabott álláskeresési támogatást – mint biztosítás keretében folyósított járadékot – nyújtják a civilizált országok államai a korábbi munkaviszonyától megvált vagy megválni kényszerülő dolgozó számára, hogy neki és családjának a megélhetése ne attól függjön, hogy képes-e már másnap munkába állni, hogy ne kényszerüljön arra, hogy se képzettségének, se tapasztalatának, se anyagi igényeinek nem megfelelő állást fogadjon el. Az álláskeresési támogatás, illetve a jövedelempótló segély mellett ráadásul megszűnik az álláshelyek és állást keresők összehozásával, a munkáltatók és munkavállalók közvetítésével foglalkozó hivatal is, és akkor nem lesz olyan hely, ahol regisztrálhatnák az álláskeresési

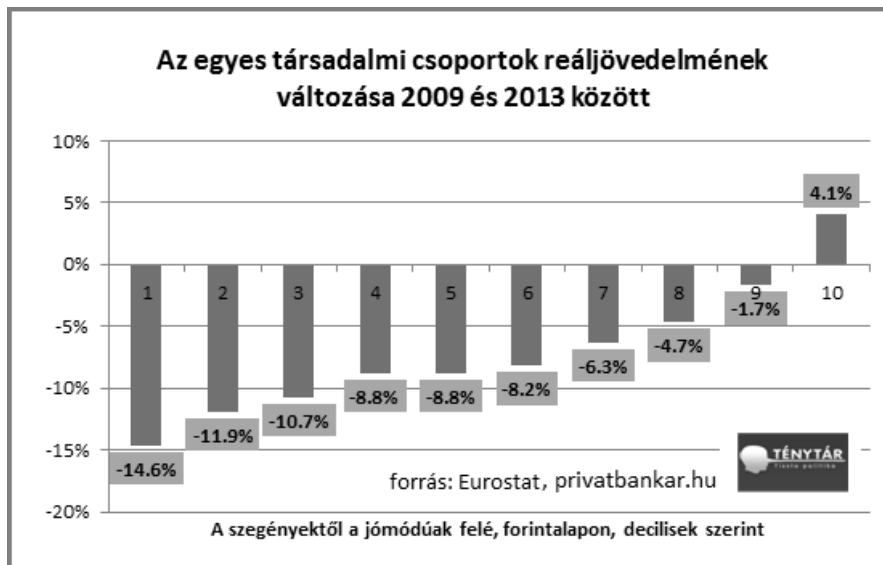
szándékot vagy a munkavállaló iránti igényt. Megszűnik a munkavállalás és a munkahelyválasztás szabadsága. Valóban „Arbeit macht frei” – írhatja ki kapujára Orbán népállama, akarom mondani, munkatársadalma. Ha ennek a közvetítői funkciónak a Belügyminisztérium lesz a letéteményese, akkor innét kezdve oda „vezénylik” a munkavállalót, ahol a vezénylő a foglalkoztatását leghasznosabbnak véli. Innét kezdve újra visszatérhet a közveszélyes munkakerülés: a KMK, amivel az elmúlt rendszer fenyegette és kényszerítette a munkavállalókat. Most már csak annyi hibádzik, hogy a bírók valóban a falu vagy a város legnagyobb földesurai legyenek, akik a király által felkent strómanként kezelik a király vágóhídját, disznó- vagy éppen marhaistállóját. Ennek az új munkaközvetítői rendszernek köszönhetően legalább a ’zemberek állatsorba emelkedhetnek, lehet nekik a cselédsoron olyan öltözőjük, mint a birkáknak az országnak bármelyik Csútjában.

Tanulságos persze a 2015-ös költségvetés kiadási oldalára vonatkozó elképzelések tanulmányozása is. Azt hihetnénk, hogy a jövedelmek kimagasló újraelosztása – ami a maffiaállam jellemzője – a szegénység enyhítésének a következménye. Sajátos baloldali kormányzásra (nemzeti szocializmus) vonatkozó téveszménket azonnal lelohasztja, ha megvizsgáljuk, hogy a kimagasló újraelosztás nem a szegények mérséklődő jövedelmeit pótolja, hanem az állam és a belőle élők megélhetését támasztja alá. Az állami működési funkciókra fordított kiadások gyarapodása nem is lehet kérdéses akkor, amikor az állami alkalmazottak – köztük az államtitkárok, helyettes államtitkárok, miniszteri és kormánybiztosok – nö-

vekvő számát vizsgáljuk (a segélyek helyett közmunkát „elnyerők” is az állami alkalmazottak közé nyertek besorolást). Az Orbán-rendszer támaszai a szolgáló nemesség (lásd I. Péter) funkcióját betöltő megfélemlített, de megfizetett állami alkalmazottak és az állam tenyeréből közbeszerzéseket nyerő vállalkozók. A rájuk fordított milliárdok (pl. a rendvédelmi dolgozók keresete – ahogyan egy rendes diktatúrában illik) növekedni fog, sőt arányuk is, miközben a jóléti funkciókra fordított kiadások mindössze egyetlen százalékkal növekszenek, amiben az eladósodott kórházak adósságrendezése és a nyugdíjak értékmegőrzése játszik szerepet.

A perverz újraelosztás folytatódik, amelynek keretében a nagyobb jövedelműek javára hajt végre átcsoportosítást a kormány a költségvetésben.

A magasabb jövedelműek, a módosabbak relatíve továbbra is kevesebb közterhet viselnek, miközben a nekik nyújtott adóengedmények miatt keletkezett költségvetési lyuk befoldozásához „száz adót, ezeret vessetek ki!” jelszó jegyében áttekinthetetlen adórendszert épített ki a kormány, és szűkíteni igyekezett a pénzbeli támogatásokat. Ennek a következménye az a táblázatunkból is látható jövedelemeloszlás, amelyet a Ténytár tárt elénk. Mint kiviláglik, 2009 és 2013 között kizárólag a legfelső tized jövedelme nőtt, minden más réteg jelentősen alacsonyabb reáljövedelmet kénytelen fogyasztási színvonala megőrzésére beosztani. Nyilvánvaló, hogy ez még a választási év „csokiosztása” ellenére sem sikerülhet.

Nincs Európában hazánkon kívül még egy olyan ország, ahol a 2008-as pénzügyi válság óta az óhatatlanul megnövekedett terheket ilyen arányban a legszegényebb

rétegek viselnék, ahol ahelyett, hogy mérsékelnék a legszegényebbek gondjait, éppen ellenkezőleg: növelték. Nincs még egy ország, ahol elengedték a legsérülékenyebb

bek kezét: a munkanélküliek gyerekeit, a hátrányos helyzetű elgetósodott kistelepüléseket, az éhenhaláshoz nagyon is közeli életmódon élő cigányokat. „Csak a Fidesz” veszi el azoktól, akiknek nincs, és adja oda azoknak, akiknek van. „Csak a Fidesz” nyomorítja a szegényeket, a munkanélkülieket, a megalmazottakat, a fiatalok életét. „Csak a Fidesz” képes arra, amire eddig egyetlen kormány sem volt képes, kivenni az iskolapadból a gyerekeket, és tanonc munkára kényszeríteni. Mint tudjuk, a miniszterelnöknek nem a szavaira, hanem a tetteire kell figyelni. A szavakat más mondja ki. Megteszi helyette magyar hangja: Vona Gábor.

Hová tartunk?

Befelé a zsákutcába. Egyre jobban leszakadunk a hazánkkal együtt a demokráciát, a jogállamot, a versenygazdaságot, a kapitalizmust választó országoktól. Hiába egyetlen év jó gazdasági eredményei, ha a kivándorlás sebességét, a szegények lemorzsolódását, a jobb élet reményéhez szükséges iskolázottság folyamatos visszaszorulását, az önálló gondolkodás ellehetetlenülését, az alul lévők megalmazását, a felül lévők panamáit nem állítja meg semmi. Az egyre gyakoribb tüntetések, a kormányzó elit napról napra nyilvánosságra kerülő botrányos ügyei a közöny, az elhallgatás, a belenyugvás szürkeségébe simulnak bele. Nem állnak rendelkezésre a gazdasági teljesítőképesség növelésének kemény feltételei: a növekvő számú, jól képzett, fiatal és motivált munkaerő, a nagyobb kibocsátást, hatékonyabb termelést, magas termelékenységet elősegítő technológiai beruházások. Hiányoznak a teljesítmény növelésének puha, érdekeltégi, intézményi

elemei: a bizalom, az átláthatóság, a biztonság, hogy a piaci versenyben elért jövedelmet, a teljesítménnyel megszerzett tulajdont az használhatja, akinek a tevékenysége ezeket létrehozta. A kemény és a puha tényezők hiányában előre jól kiszámítható, „kódolt” a lecsúszás. A demokrácia látszatok, imitációk, színjátékok díszletévé válik a visszacsatolást alátámasztó értékek egyensúlyának és kölcsönös versenyének a hiányában. A jobb- és a baloldal, a konzervatív és a liberális gondolkodásmód kölcsönös tisztelete nélkül a látszólagos demokratikus formák, az Országgyűlés, az Alkotmánybíróság, a Vezérhez lojális vezetőikkel biztosított elválasztott hatalmi ágak mind az önkényuralom és a sötétség megszilárdulását segítik. A joguralom nélküli mindennapokban senki sem lehet biztos abban, hogy mikor „lesz elég ok elővenni azt a kartotékot”, hogy ne legyünk szabadok. Csoda-e, ha gyerekeinknek tele ezzel a puttonyuk, és a népek hazájában, a nagyvilágban keresik a boldogulást?

Rövid távon naponta nyer újabb és újabb csatákat a maffiaállam kormánya. A győzelmi jelentések lassan megszokottá, azután unalmassá válnak. Hosszú távon az elnéptelenedő falvak, a csili-vili felújított bazárok előtti semmitmondás és a lakásaikba húzódozó öregek jelzik, hogy a háború elveszett. A hazánkba látogató német és orosz vezetők világosan mutatják a választást. Németország elvesztette a második világháborút, de megnyerte a békét. Oroszország megnyerte a második világháborút, de elvesztette a békét. Mi mind a kettőt elvesztettük, mert a demokráciát, a jogállamot és a kapitalizmust egyszerre tagadtuk meg.

(Az írás a Bibó Társaság köztársaságnapi megemlékezésén elmondott beszéd kibővített-szerkesztett változata.)